

je legitimno književno glasilo mladih... (Branimir Donat, Književna republika, 7-8/2003., str. 69.)

No budući da je *glasilo* preuska riječ za ono što danas podrazumijevamo pod *mediji*, i telefon je medij, i knjiga, i film, i glazba, i disketa, i kaseta, ali kad se govori o javnim medijima, ne misli se na njih, pa kad želimo preciznije odrediti medije, govori se o masmedijima, morali bismo reći *javni mediji*, ali tako ne govorimo, nego samo *mediji*. Riječ je *glasilo* dakle ravnopravna riječi *medij*, ali kad govorimo *glasilo*, onda se ne možemo zadovoljiti suženim značenjem koje u praksi ima *medij*, nego zbog preciznosti govorimo *javno glasilo*, *javna glasila*. Da više upotrebljavamo (*javno*) *glasilo*, samu riječ *medij* mogli bismo ostaviti publicističkome žargonu ili kao pojam u hipnotizerstvu i spiritizmu, u tehničarima kao radnu tvar za prenošenje energije pa i za neka uskostručna posebna značenja kao što je naziv u grčkoj gramatici i dr.

Da naša jezična kultura nije na dovoljnoj visini, vidi se i po tome što u Hrvatskome saboru donesen i *Zakon o elektroničkim medijima*, a Ministarstvo kulture hladnokrvno šalje u Vladu prijedlog *Zakona o medijima*, a ti bi zakoni trebali glasiati *Zakon o elektroničkim glasilima*, *Zakon*

o javnim glasilima. Riječ *glasilo*, *javna glasila* mogla bi dakle biti dobra zamjena za *medij(i)*, ali zbog naše komotnosti upotrebljavamo ono na što smo navikli bez posebnoga razmišljanja kako bi se što bolje hrvatski reklo. Promatrao sam mnoštvo primjera s riječju *medij* i vidio da bi se bez ikakvih teškoća moglo zamijeniti nazivom *glasilo*, *javno glasilo*.

Istina, (*javno*) *glasilo* ima jedan mali nedostatak u tome što od *medij* imamo pridjev, *medijski*, a od *glasilo* nemamo, pa pridjev *medijski* upotrebljavamo i kad bismo tuđicu *medij* željeli zamijeniti hrvatskom riječju. Tomu bismo nedostatku lako mogli doskočiti napravivši pridjev *glasilni*, samo što ga je teže usvojiti, jer treba malo više napora, ali kad smo od *računalo* usvojili *računalni*, ne bi trebalo biti teško ni *glasilni*. Lakše bi bilo da je *glasilo* nadjačalo *medije*. No komu se ne sviđa *glasilni*, mogao bi upotrebljavati posvojni genitiv *javnih glasila* ili prijedložnu vezu *u javnim glasilima*. To bi često bilo i jasnije, preciznije. Ali jasnije, preciznije izražavanje traži veću pomnju, a to je teže i često u suvremenoj brzini prezahtjevno. Ali unatoč tomu (*javna*) *glasila* i dalje trebaju u pažljivu, biranu, njegovanu jeziku imati prednost pred *medijima*.

Stjepan Babić

OSVRTI

ZAŠTO LEKTORSKO PERO ZAPINJE ZA RIJEČ PONEKAD?

Kristina Štrkalj napisala je u Književnoj republici, 5-6/2003., zanimljiv članak pod naslovom *Kad lingvistikom ravna politika*. U njemu se osvrće na lektorski rad u Hrvatskoj te-

leviziji, očito iz svoga iskustva, jer je, čini se, radila ili još i sada radi u toj ustanovi. Malo govori načelno, a većinom se osvrće na konkretne primjere dovodeći u njima u pitanje opravdanost lektorskih zahvata. Takvim pregledom i na pojedinim primjerima teško je riješiti pitanje lektorskoga rada u cjelini iako i ti konkretni primjeri

bacaju svjetlo na njihov rad uopće, tj. postavljaju pitanje dokle bi lektor smio ići u svojim zahvatima: da ispravlja samo očite pogriješke ili da uz to i usavršava tekst. To je prava tema i bez odgovora na nju ne možemo dobro odgovoriti ni na konkretna pitanja. Zato mislim da je vrijedno o njoj raspravljati, ali ipak raspravu o tome ostavljam za drugu priliku. Zaustavio bih se samo na riječi *ponekad* ne ulazeći sada u to da li lektori opravdano ili neopravdano zamjenjuju tu riječ drugim riječima, jer bi to zahtijevalo odgovor na načelno pitanje. Zato lektorsko pitanje možemo ostaviti po strani, a razmotriti taj konkretan primjer, samo sa stručnoga, a ne lektorskoga gledišta.

Autorica ne vidi pravi razlog za zamjenu, prvo jer tu riječ upotrebljava i prof. Jonke, a drugo jer je korisna za postizanje stilske raznolikosti. Prvi je razlog u autoritetu pisca, a drugi stilski, za izbjegavanje ponavljanja. Jesu li ti razlozi dovoljni? Mislim da nisu jer se oba mogu dovesti u pitanje. Prvi, jer ni najbolji pisac ne može pisati bez pogriješke. O tome sam ukratko govorio u 2. tezi u članku *Teze o lektorima*, Jezik, 43, str. 36., a o drugom u četiri članka u Vjesniku 1966. ujedinjena u jedan pod naslovom *O bauku zvanom ponavljanje* i objavljenom u mojoj knjizi *Hrvatska jezikoslovna čitanka*, str. 157.–161., pa ne bih ponavljao, tko je za to zainteresiran, može pročitati.

Vratimo se konkretnom primjeru. Autorica kaže da se *ponekad* ne smatra hrvatskom riječi i da se zbog toga obično zamjenjuje s *katkad*. Ključ za takvu ocjenu vidi u Akademijinu rječniku gdje su se za *ponekad* našla samo dva primjera, i to oba srpska. Navodi da je *ponekad* u Brodnjakovu rječniku upućeno na *katkad*, *kadšto*, *pokatkad*, da je jednako tako u Hrvatskome jezičnome savjetniku i u Hrvatskome pravopisu. Kako sam ja jedan od autora

Hrvatskoga pravopisa, a obradio sam upravo slovo P, smatram da će biti dobro da objasnim zašto je *ponekad* u normativnome smislu donekle diskriminirano. Kad nešto u normativnome smislu dođe u pitanje, tada je to potrebno objasniti ili mijenjati normu. Što se tiče Hrvatskoga pravopisa, ja sam javno već više puta objašnjavao zašto je što u njemu i zašto je onako kako jest, dovoljno je pogledati i prošli broj Jezika.

U Brodnjakovu rječniku uz natuknicu *pokatkad* stoje brojke 1 i 4, što znači da ni on tu riječ ne smatra srbizmom, što zaista i nije. Ne znam što je Brodnjaka vodilo da napiše što je napisao, ali mene nije vodio podatak iz AR, za njega dosad nisam ni znao, nego članak Vjekoslava Kaleba *Nekad i sad* što ga je objavio u Telegramu 1960. ili 1961. godine, a poslije ga unio u svoju knjižicu *Sveti govor*, Zagreb, 1994. Ne ću prepričavati cijeli Kalebov članak, nego samo najbitniji dio. Kaleb navodi rečenicu *Da li bi on to nekad učinio za vas?* i tumači da ako *nekad* znači “u neodređenoj prošlosti” i “povremeno vremenski neodređeno”, onda je ta rečenica dvoznačna: “... vidjet ćemo da bi prvu rečenicu (po logici tog pisca) mogli shvatiti na dva načina, a: »Bi li on to nekad učinio za vas?«; b: »Bi li on to katkad učinio za vas?« Druga nam rečenica (kad zamislimo da znači: »Pa ako bi on to učinio nekad učiniće i sad«) kaže da bi smisao bio onaj pod a.”

To je glavni razlog zašto *ponekad* ne možemo smatrati normativno ravnopravnim ostalim trima. Autorica smatra da je tvorbena dobra jer je tvorena kao i riječi *pokoji*, *ponešto*, *ponetko*, *poneki* i sl. Formalno jest tako jer *ponekad* možemo smatrati tvorenicom *po+nekad*, ali sadržajno ne možemo jer ne znači “koji put u neodređeno prošlo vrijeme”, ona to ne znači, bar se u tome smislu ne upotrebljava nego “od

vremena do vremena", "katkad". Istina i *nekad* ima i to značenje, ali rijetko i to može smetati jasnoći sporazumijevanja, a to nije dobro. Stoga ni *ponekad* s gledišta normativne ocjene ne može dobiti besprijekoran položaj.

To je bitno. Sigurno je da ako *nekad* upotrebljavamo u dva značenja, da bi mnoge rečenice bile dvoznačne, a dvoznačnost je ono što književni jezik svojom normom ne može dopustiti. Pa kad *nekad* nije dobro u dva značenja koja se u praksi susreću, nije dobro ni *ponekad*, bez obzira što u praksi nalazimo i jedno i drugo, po onoj Brozovićevoj: "Gdje je norma sve što postoji, ondje norme i nema." A bez norme nema ni književnoga jezika.

Ponekad može biti dobro u smislu "katkad u prošlosti", ali bi tek trebalo istražiti upotrebljava li se u tome značenju.

Prof. Jonke je navedene rečenice napisao prije Kalebova članka pa bi trebalo ispitati je li on i poslije njega upotrebljavao *ponekad*. Možda sam i ja koji put upotrijebio *ponekad*, ali je Kalebov članak na mene tako djelovao da ga poslije nikad ne upotrebljavam i vjerojatno je zato u Hrvatskome pravopisu *ponekad* upućeno na *katkad*, *kadšto*, *pokatkad*, jer kad toga ne bi bilo, neki bi se mogli pozivati na autoritet pravopisa, kao što neki i čine u sličnim prilikama.

Drugo je pitanje, trebaju li lektori zamjenjivati *ponekad* sa *katkad*, *kadšto*, *pokatkad* i kad nije dvoznačno, a bit će da nije nikad. To pitanje ide u ono područje spomenuto na početku: da li je lektoru zadatak da ispravlja samo očite pogreške ili da uz to i usavršava tekst. Na to nismo još dobili odgovor.

Stjepan Babić

JESU LI NAM POTREBNI KONTAKT-POLICAJCI? (Ponovno natječaj za hrvatski izričaj)

Jasno je odmah da naslovno pitanje nije postavljeno da odgovorimo na pojavu novoga načina djelovanja policijske službe. Naime, po mišljenju nekih sadašnji raspored policajaca nije dobar jer su oni na svoju dužnost raspoređeni po potrebi, danas ovdje, sutra ondje i tako imaju malo dodira s pukom određenoga područja. Stoga se razmišlja o mjesnim, područnim policajcima, dakle o policajcima koji bi na službi bili uvijek na istome području, tako da bi oni upoznali stanovnike toga područja i stanovnici njih, da bi veza bila uža i jača i tako bi policajci mogli uspješnije obavljati svoju dužnost. Međutim, odmah je iskrslilo pitanje kako takve policajce nazvati. Počela su se upotrebljavati dva naziva, oba po engleskome kalupu: *kontakt-policajac* i *bobi*.

Navest ću dva najnovija primjera koji su me i potakli da napišem ovaj članak. Naziv *kontakt-policajac* čuo sam na 1. programu Hrvatskoga radija 15. srpnja 2003., a dan poslije u Vjesniku na posljednjoj, 28. stranici primjer za *bobi*. Navest ću ga u cijelosti.

"Mopedist mladog
»hobija« udario
šakom u glavu

Split, 15. srpnja. – Nakon što ga je upozorio da je vožnjom kroz pješačku zonu ugrozio sigurnost pješaku, mopedist R. G. (26) šakom u glavu i vrat u ponedjeljak navečer na Obali Hrvatskog narodnog preporoda udario je pripadnika Prometne jedinice mladeži M. D. (20). Bobi je zadio lakše ozljede. Protiv mopedista je u ponedjeljak podnesena kaznena prijava za napad na službenu osobu. I. D."